

НЕШКА ЈЕ СТВАР ЋУТАЊЕ

По који пут се у животу враћам на тачку из оставштине старега Римај . Ћутам, ћутим, ћутање благо они на који су ред тима трима стварима. У саобраћају с људма и са дегађајима човек говори, у себи, човек ћути. Како је загонетна ствар ћутањеј и сам је загонетна ствар али ћутање загонетнија. Над ћутимо у себи то је сасвим неке'особито стање изван сваке конкретне реалности. У животу, човек је ограничен у себи он је неограничен краја му нема. Ипак под уском да дубоко ћутимо и да дубоко у себи ћутимо. То је оно Христово: "остави све". "Остави све". То је оно монаха Томе из Кемписа: "Затвори за собом врата ...остани у ћелији". Дубоко ћутање и дубока самаћа, две апсолутне духовне ствари у човеку. Говором се кажу велике важне дивне ствари, али све у ограничењима. Како читалац предумати ограничења у књизи ако закљепи књигу и потоне у ћутање. А зашто није и писац потонуо? Потонуо је ; само што се оно из дубоког ћутања не да рећи. Најпрецизније и најсуштијскије знаме оно што неможемо никада исказати. Језик сам је ограничен. Једнаке се развија али једнаке мење и опада. Што је говорено и писано пре педесет година, чудно је и смешно, данас. Како је говорено пре сто година, то је гротески дијалект. Данас, то исто казало би се сасвим другачије језиком који ће дакако постати у име божје такође гротески дијалект. А што је пре триста година говорено и писано, то је ту мртав језик то је у књизи фотографисан Показник. Ћутање, напротив увек је исто Оно дубоко ћутање, да нагласимо опет. Платке ћутање, са стегнутим устима, са очима управљеним у савременост и савременике у свакидашње планове, бриге, амбиције, мржње, освете то није ћутање, то је разговор, шапутав и прикривен на површини човека и ствари. Дубоко ћутање је духовна суштина. Не уме дубоко ћутати, дато му је да изађе из ограничења, да има додир, као душе Платонове, са суштинама. Ко лепе говори, међан је земаљски, ко дубоко ћути, међан је васеленски. Над је човек сав духован и сав суштина он мора бити нем испомичан сам. Онда је изашао из живота свакодневнег, онда је део васеленског ума. Отуда је тако силан симбол тако силам човек изведен у камену од гениалног ума и гениалних руку.

ријског и анагогичко значење.

Данас је 20 ти октобар 1945 го. Годишњица ослобођења Београда и помен дан жртвама. Човечанство у својим ограничењима не зна још, авај, за слободу без гробова и без злочина. над оним који носе идеал слободе или с који знају идеално слушати и волети. Пре годину дана, у овај дан, пали су још и последњи, последња браћа и последњи непријатељи у огромној поворци умирања, да би се у Београду угасила насиљна државина. Немачка насиљна државина. Некада пре тога била је аустријска насиљна државина, некада пре тога, мађарска некада пре тога турска. Београд (Ћути, гробови Ћуте историја и ослобођени правивели говоре. Напредовао је свет ипак мало у Ћутању. Ћутано једанас, један минут, три стотине хиљада становника Београдских. Аке неке у тај час није скинуо капу није утонуо у себе и у Ћутано колико игда може не било му престој Ћутали су они који управљају и одређују, Ћутали они који носе живот и трајање. Не другим градовима, у сличним приликама, Ћуте милени. Ми у Србији, Ћутали сме, не сувише давно, два минута у целој земљи. Али нажалост, песке се показале, нисмо доста дубоко Ћутали. Ипак је то био пример да су Словени осетили важну потребу да поћуте у целом народу. Сећам се једног доживљаја, у Паризу, у крематоријуму, где су сажигали тело мајор Хеленџенина али разни пријатељи окупили се да сачекамо три четврти часа да сачекамо, како се каже, папео. Било нас је од сви свих нација. Одједаред ми један Рус пријатељ капћеф шапће:

. Демста, само сме ми Словени источне вере стојали, зборених глава ва и Ћутали мртве. Докле год се и сви Словени разних вера и све људство не научи Ћутати много дуже од минута, и не само при парастосима и напарадама, него и пред едуклама и радлама, детле ће градови као Београд и даље трпети јурине, пустошења и насиљне државине. Докле год људство пред налетом воље не научи дубоко заћутати детле ће прогреси људски висити над провалијама а људе ће давити давити мора...Београде карауле наша на светскоме путу, докле ће се око тебе пемашеници вјатлати. Ћутане си три и не године дана и плитким и дубоким Ћутанем. А како си јутрес Ћутане? Јеси ли се спустио дубоко у се, јеси ли уметрио

јад човечанства; да се о духу васеленском и човечјем, о његовим енергијама и по
 потенцијама знаде данас мање не што се знало о материји пре хиљаду година.

шездесет секундада Ђутава доваљно је да човек духом так
 не енергије колико говором не може за шездесет дана. Напољу је парада унутра Ђу
 тава. напољу неке драм говор и помиње милион и шест стотина хиљада "палих, ко
 ји су се жртвовали за слободу и за отаџбину". У Ђутавау, где се одједаред све
 види и зна, где се одједаред прима све између нашег човека који умире код Пле
 те нице и Француза који бежи из Сајгона кроз непроходне шуме у Ђутавау се оне г
 горе речено свако зна; милион и шест стотина хиљада убијених, сатрпих за слобод
 ду и отаџбину, али још и за друге вредности и моћи које би требале да се кроз
 Ђутава прејаве, да раздвоје духовне моћи од материјалних, да се престану приме
 њивати идеје за стварање и покретање материјалних чудовишта. Дух се злоупотре
 љује! Дух пренађе и створи и стече а други дух га сили да те одмах злоупотреби.
 Велики део људи и народа стварно се сили и мучи да чини зло. Тек што се авион
 демократисао прешао у општу и лаку употребу и посате постао лепета животанашег
 животанашег. Пробачен је у деспотску аристократију, постао страшно убица се
 јач смрти и рушења. Злоупотребљавана се авион, атом, човекова воља човек. Дубе
 ко Ђутава види милионе милиона ужаса. "иди намо су се тела наша растезала да
 би могла примити све ударце кидања мучења ватром водом земљом и отрованим
 ваздухом. А са телима протезале се и душе наше, и обухватале све народе и отаџ
 бине, сва разарања и пустоши. Истина је цела и човечна; нико се није искрено
 радовао ниједној рушевини нико није радосно стрељао вољае и с огњишта прогонити
 у туђину сем чудовишта која никада нису могла утонути у себе никада нису
 умела поћутати васеленски. То је фашизам; интернационалне чуде поникле духовне
 наказе. фашизам још нијесатрт. Свугде пам у Београду још има људи који не знају
 сићи у себе, ћутати с васеленом, осетити људска ограничења. По френезима, по
 касарнама и штабским канцеларијама по саво склоњштима по друмовима раздражен
 се рат водие између оних који знају и који не знају ћутати. Је ли или није чове
 век саздан по јику и смислу некег суштинског? Коће ли једном у овом свету, у
 овом по концепцији трагичном свету бити жртава прегарања и растанака и друге

vrste i drugih načina sem materijalnih? Čovek jednako razbiја тајне материје и чини му се да тиме презавлази материју. Стварно материја омађија човека пре прјачава га у неговом суду, одлукама воли. Човек се залубљује у себе и у стварима. Сваки пут мисли: сад је пробијена капија у безмерно моћно. Није и неће бити. Све су те ограничења. Врло величествена ограничења зато што је населена безгранична. Чист и непоносан рачун нам је сваки дан на длану. Ум је у човеку божанске суштине ум је творац и обуздач а човек се горди материјалним неодољивостима. Разноврсности оруђа и ублажачких начина краја нема али је сва мета правити чудовишне утакмице од смрти од једног и непроменљивог васеленског закона. Да ли ће доћи време да ће велика трејица или велика петорица носити у себи и велика ћутања? да ли ће некада бити обичај да цео народ ћути неколико минута пре државних одлука а не пошто се стегну гроба и руине пуних ћутања и без сами собом.

Учили су нас, али је много важније што смо сами научили да се свако велико књижевно и уметничко дело чита и тумачи на четири начина. Реалистички, као што конкретно јесте. Морално, као пројекција циља у савест човеку. Алгебријски, као симбол за низ мисли или за једну мисао мисао до краја крајична веног. Идјезд, анагоички, као рефлекс у онај свет, као веза са суштином. Сад је дошло време да тако треба читати и резултат у атомској физици. Неколико је десетина година већ како наука куца навраћма бескрајно малог. Отворно је најзад човек врата на ономе што никада није и никада неће видети. Четрнае је најну у научну хипотезу, умом савладао хипотезу заједно са силама материје иза хипотезе. А затим је од ума атомских физичара преузео ствар други ум а от тога трећи и онда..... Од оног срећног или несрећног часа када је човек усред раја започео свој пакло. када је човек научно даразликује добро од зла и изгубио небесну мећ да стоји изнад добра и зла, од тога доба он увек двоуми, врба, сумаа, испитује, хипотетизира. Удружује се са чаче синергијама добронамерним час са енергијама злонамерним, подвргава их огледима искушењима савлађује их умом. Али корак даље, запреже их у луда кола

koja svojih strasti i "glas" u da nas strasti se u ostalom brzo salome. Gore je što energijama natiču jaram svojih volja, najsvirepijih despoti u ovom i u onom svetu. U njima svojim ni bogovi nisu umeli vladati pa to nisu dali ni čoveku u priču. Nadili su ljudi godinama i najzad potčinili čoveku jedan izvor energija kojim se dotle samo naselena služila. Dnaš se misao čovečja o primeni tih neistropljivih energija raspasala u bezbroj nada i lepих жеља. Ali prva primena atomskih energija bila je ubojna: jedna eskadrila od milijardi atoma koji se se po čovečjeј volji, u dani čas i na danem mestu razdružiti u svojim jezgri ma osloboditi smdu koja prevazilazi sami Kainigule или Нерена.

Историја није тачно записала: да ли је Нерен да ли је Каингула пожелео да једним махом одруби главе целом Риму. Даскора тај смо апсурд читали као веселу ствар. Дanas читамo то и морално и енегoгички; дакле је већ у доба римског царства у чoвекy живећа жеља, машта, да постане убица населених маћи, као землетрес, тајфун поплава највећих и најбешњих река. У наша времена то се остварило: физичари су разбили атом, хемичари сапели енергије, војна индустрија начинила преку за лет, војник опучио хитац.

Јапански град Хиросима има име доста пријатне фетишке, и има чуден храм испаштања. Прих дана августа ове године кољу, пала је прва атомска бомба на тај град, и извршене једнoг век векова највеће тренутно уништење на земљи, отерани Хиросимци у највеће испаштање. Број убијених људи није спочетка могао бити тачан. Занимљиво је да је човек имао потребу да разгласује број много већи од онога стварнога. Сгда се стало и стоји се на сто педесет сeт хиљада. Луди ти, којих живе нема, нити су умирали, нити као лешови дежали. Васеленска сатрост: над градом четрнаест километара висока прашина. Чи костурница ни дубава. Ни немачких крематориума. Васеленски песак: прах, без имена, без хронике живота и жртвеног страдања, без болничке анамнезе. Све страшнији постојају човечкога вољи већи учинци. Чинимљиво је запитати: кадачељек убијаји и руши, влада ли он вољом или воља влада њим? У дубоком ћутању зна се одговор. Онакму се ради. Кад год човек чини зло, врши насиље над собом мучи се да чини зло. Ако неонај који заповеда зло онда онај који га извршује, ако неонај који га извршује онда онај који га заповеда. Човек је у суштини ипак бољи од својих

ko je vojnik, oficir ili stručnjak fizičar koji je sve

jim odučnim pokretom ubio sto pedeset hiljada ljudi? Kako se zove taj prvi ve-
 liki ubica u istoriji? Zapravo, šta je posle njegovog dela odmah zamisao Ka-
 liguilina, šta galerija Šekspirovih čuvenih ubica i zločinaca? O Ričardu Trećem
 tvrdi nepisana istorija da je otprilike pedeset rođaka sklenio sa puta ka pre-
 stolu. Naravno, to se ne štampa. Mnogo je užasno je sramota je za Englesku i
 za čoveka. Makbet je ubio nekakvo bih ali bio ubijen. Hamlet dvojicu ali bio
 ubijen. Naši Crnogorci u ona vremena besno ga krala, po "vesti" su u jedan grob
 kopali. Nemački major na sudu američkom, priznao je da je svojom rukom ubio
 oko četrdesetoro nezajnika i oko stotinu vojnih osoba. Sada je sve to nadmašeno.
 Jedan čovek, možda u rukavicaма целати su obično u rukavicaма и са ви-
 сине где можда није далеко свет идеја и суштина, и можда једним арле грациозним
 покретом убија сто педесет хиљада људи одједном. Чиста, човек постаје не само
 сарадник васелене него суласник васелене. Прометеј, некада, украо је саме ма-
 ле ватре из васелене, и не знам да ли се свирепа његова казна и до данас прекин-
 нула. Иако су сада после Hirošиме, бедне све фигуре чувених Сатана који су,
 усталом увек без успеха, хтели да уз Бога деспетују и они, да буду савладали
 дабуду и са стваратељи васеленски. Мефисто, најгенијалнији и најпрепреденији
 сатана једва је убие ситну од суза начињену Mаргарету и јер му је њена душа
 утекла. А Фауст, челични Гете који је научио живети и умрети предурао је све
 сатанска искушала. А сада, један човек ни Сатана, ни анархист, ни краљ убија је
 једним потезом један мали свет. То је реалистички гледано. А моралце, алегориј-
 ски, анагогички измолте, поћутите дубоко, погледајте сваке за себе и у себи.
 Амбиз. Мера. Мушак се врти лудачки. Досада, пројекција човекова на небу била је
 је, по Платону, преогрситирајућа човекова душа која вечна, међу суштинама по-
 стоји и суштине чита и разуме. Данашња пројекција човекова у васелену то је
 унитарнац и убица васеленских сразмера... Човек се туžno осмехне? Kad дође да
 споменемо јединствено симпатичног и јединствено препаличког француског песника
 века Франсоа Вијена кажемо све: и пие и блудничко и карао цркву и разби-
 јао трговачке излоге и био у апсу и вадили га оданде краљ каноник и његова поез

поезија, али прометаме увек некаки да кажемо да је убио човека и био осуђен на нешање. Како је тешко је срамота је и за француску и за човека. Д где смо дошли? Први се једним елегантним покретом оне чиме су старозаветни пророчи и Апокалипса само претили и неминовно сматрали да велика зла мереју ићи са пропањашћу света са истребљењем човечанства. "Правдана и неоправдана убиства изаша и изазвана и неизазвана убиства, те су околности не безуспежности, Педесет милиона на мртвих у човечанству, три милиона убијене деце, милион шест стотина хиљада убијених у једном малом народу, сто педесет хиљада убијених на једну заповест на покрет руке једног човека те нису условности ни појма ни симболизма ни покр методе ни чименице. Правилно учење и Спенсера и Сарвина било је да борбе мора бити али даиз борбе излазе најспособнији и најваљастиви. Сада, негдана је нестало. У дворану се уведо цев за отрован газ, из висине се диригује атомска енергија. Тамо, крематоријум за лешане овде четрнаест километара прашина... По тонемо дубоко у себе и дубоко лутимо. "Лутимо пред оном архивном горком поезијом које нема у стиховима која је сва у философији. Кант каже: И Бог и циљ смисла овога света те је сума савршенства у супстанци". Те савршенство градиво сви непрестано. свима нам је дужност и идеалан задатак да по смрти вратимо у васелезину што боље прерађене душе чак што боље прерађене прахове своје. Шта смо посла слали у васелену после овога рата и овога светског узаса? Прахове мученика с је л шта смо оставили свету? Не најспособније не најваљастивије, јер је како и свакидашње новине пишу сила "најбољих синова" најбољих синова сатрта.

Одједаред, паште смо дуге лутали, похвалимо онга једно нога који језгараме одлучан покрет да хитне бомбу атомског разарања. Не је ипак и стварно, велики убица; атоми, они су саме хипотеза. Д летач који хита само јехитач. Не је убица сто педесет хиљада људи одједаред! Хипотеза! Хипотеза атом случај што се распадање језгара атомских шири на милијарде атома ефицир који разматрамо и ориентациону схему и даје знак електрични знак електрина која уме давати знаке Којда треба све факторе разделити на оне који све знају, и на оне који ништа не знају. "Прости им Боже, јер не знају шта чине". Једном речју, проблем одговорности и заштреније, проблем кривиче.

ko krenete od onog rešavajućeg pokreta, možda sasvim eufematskog možda sves
 potpuno
 ne saglasnog sa odlučujućom voljom možda jedna od stotinu nijansa između dva kra
 ja, svesno i potpuno saglasnog sa odlučujućom voljom, možda na nekom od stotinu
 stepenava između toga dvoega, vas će pokreti lanac sa kojim se odgovornost udela
 je, guši se, i stiču ćete najzad do tačke gde je veza između uzroka i posledice
 skoro sasvim neutralisana kriviца kao moralni i anagigicki moment ischizela. Kad
 dođete do te tačke, onak ne natej tački sedi i upravlja pogleda vas i vaše пита
 ne neprijatno. kimirne očima i okreće glavu. "Откуда ја имам те да уземем кадуб
 узмем на душу! Јесте ли ми прибегу и при себи!" И бацали цигарету, узме узали се
 се боље у столицу и заћути плитко. естојемски је имамо праву анагогичку визи
 ју! Ако бисмо наставили материјалне и условне извине, на крају крајева нико ника
 да ни за што неће бити крив и није крив... е врху таквог једног апсурда стоји
 мо данас ми, који правимо светске ратове у геометријској прогресији ужаса, ми који
 који сатиране пет до десет процената целокупног становништваједне земље, ми који
 сме ствараоци савременици и бацачи атомских бомби...једне ваља додати. Нико се
 атомској бомби нијеобрадовао. Нико. Свагде је навалила на душу људи мору. Нико
 се не заноси благодетима која ће казу донети атомска енергија. људи живе у јамма
 и перушевинама у дрвоцима и благодаоно се насмеју над добију комадић мирисног
 лепе обојеног сапуна. Сад је време да се отворе и студији за испитивања духа и
 његових потенција. Чакве се ту тек тајне крију! Са малим свећницама тога духа
 сткривају људи све тајне у материји. А великебуштиње духа виде их они који ум
 умеју дубоко ћутати који умеју изаћи из ограничења.

дубоко у себи, где се човек не жара где човек не лаже
 ни себе ни друге, дубоко у себи човек осећа; боље би било један минут накнадног
 ћутања заменити са више минутапретхи минута претходног ћутања. и да ћути цео на
 ред, и да се чује народ и да се чују народи, шта су из ћутања изнели. Иначе све
 ће опет почети испочетка. Још више стајаћих војски, још више војних машина још
 више бомби и торпеда на којима јаше човек и управља их тако да сасваким убије
 оар три стотине морнара. Ли ове су и цифре и диалект застарели из старог другог
 светског рата. у наредном рату убојни бродови ће бити претвараани у бродове ћута
 нице јер ће нова нека енергија бити у моћи да изазове парализу удова бродске

посаде и послуге. У рату затим биће енергија које ће парализисати мозгове непријатеља изазивати све тренутне слепоте и глухоће и немеће. " затим ће бити могућна и парализисање морских таласа ваздушних струја земљине плодности. и тако ћемо једног дана у потпуности извршити оно што смо сада делимично чинили: разрушићемо и уништити сами себе. * томе процесу материјални прогрес ће бити у томе што ће уништити бити све браћа и све безбожнија. А морал и анагогија? Имамо већ за то одличну хигијену: што се ради из великих висина и даћи на то се не зна а што се на зна и не види то као и да није. * тој хигијени места морала и анагогије има срама. "и оно се и уздржавали да ове камене али ту недавно један одлучан Француз наштампао је : Годишњица срама. Да ли бисмо од своје стране смели додати: три минута дубоког ћутања над срамовима.

Али, људи, страдашници, браће трпшници за које писац са ових редака нема довољно јако присно свеснајно мило име, браће мученици мртви и живи, има једна нада . По васеленском опредељењу сви смо ми у свему ограничени! Сви смо на овој земљици у тамници! Збогом о материјалном човеку су стабилни, то је после телико хиљада година људског живота завда свакome јасно. Оквири материјалног човека су обимни али ипак ограничени. Не може човек утаћи испрад бомби на месец, не може седети у води док му неистрасту израсту пераја и крига, не може остати у ваздуху и чекати да му израсту крила крила да однесе своје знање о атомским језгрима на неку другу звезду. Имајте људи наду у ограничења. Још Гедал и Динар су знали за стабилитет ограничења; ни сувише високо ни сувише ниско. Ако нато пазип, ти си бог и савршенство онакве канве можеш бити бог и савршенство у ограничењима. Ако на то не пазип, сам себе убијаш. убијаш и рушиш. Не може човек и неће никада моћи едувати Британска острва или распронути Азију. Не може човек истребити са земље дефинитивно ништа друго сем себе и оно што је он сам градио и изводио. Читите се се опет Гегеља! Кома се смејете? Сами се себи смејете? Кога убијате и шта рушите? Сами себе убијате и рушите! Англески песник Џон Дон писао је: Пишаш кога оглашују и оплакују мртвачка звона и тужне параде? Тебе оглашују и оплакују! Сам умирем над људи умиру јер си део човечинства. Сам си своју кућу

своју кућу порушио кад си ма чију порушио јер си део станањивства земље и ста
нар укућанин.

Ограничен си човече! Материално си далеко више ограни
чен него духовно човече! Што год пронађеш, материално је не духовно! Што
материално пронађеш, на зло наводиш. Ти на зло наводиш енергије! у васелени,
енергије атомских атома производе светлост и топлоту, живот, а ти енергијем
атома пре свега другог убијаш. Чувај се дане изазовеш васелену да она једред
неморатне посредовати да направи ред у тој тамничини где се људи на престане
истребљују. Чувај се да васелена не разбје неке атоме чије ће енергије потра
потражити рачун у име анагегичко које ће енергије кавести на че тешко испаштав
ће на човека гордох ствараоца и гордег убицу. Чувај се дане мораднеш писати не
нову Библију место оне старе којеј се тако радо смејеш. Иди што се још горе;
чувај се да, на већи васелене, не постанемо тако опет тако малобрејни и слаби
да лемо браћу своју обрати тражити међу сабним миским бићима. Чувајмо се да
нам корњача не постане опет божаство а човек лем свештеник.

Дано је ограничено све што је овде говорено и писа
но, а како је оно што дубоко ћути бескрајно, силно васеланско.

Исидора Смиулић

